

Social statistik och analys/  
Befolkning och levnads-förhållanden  
Jonas Olofsson

# Möte i användarrådet för demokratistatistik 24 april 2025

## Närvarande:

Henrik Ekengren Oscarsson, ordförande, Göteborgs universitet (GU)  
Sofia Zere, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)  
Kalina Lindahl, Riksdagens utredningstjänst (RUT)  
Fredrik Furtenbach, Sveriges radio (SR), pt 1-4  
Björn Kullander, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)  
Helena Bengtsson, Gota media  
Thomas Hvitfeldt, Brottsförebyggande rådet (Brå)  
Gissur Erlingsson, Linköpings universitet (LiU)

## Ej närvarande:

Anna Nyqvist, Valmyndigheten  
Paula Blomqvist, Kulturdepartementet

## Närvarande från SCB:

Thomas Helgeson, SSA/BL/LD  
Marie Lideus, SSA/BL/LEDN  
Karolina Eriksson, SSA/BL/LD  
Jonas Olofsson, SSA/BL/LD  
Helena Månsson, SSA/BL/LD pt 5-8

## 1 Godkännande av dagordning

Dagordningen godkändes utan invändning.

## 2 Informationsrunda – aktuell information från rådets ledamöter och SCB

Mandatperiodens första runda inleddes med att Thomas Helgeson, sektionschef på SCB, presenterade sig och läste upp medskick från Paula Blomqvist, Kulturdepartementet: Slutbetänkandet *Säkerhet och tillgänglighet vid val* (SOU 2021:96) bereds i Regeringskansliet. Valsedelskommittén (Ju 2024:24) som har i uppdrag att utvärdera valsedelssystemet ska redovisa sitt uppdrag senast den 15 september 2025. Därutöver har SCB i uppdrag att genomföra en studie om valdeltagandet i EP-valet 2024. Uppdraget ska redovisas senast den 15 maj.

Helena Bengtsson, Gotha Media, berättade att hon arbetar med datajournalistik och allt mer börjar tänka på valet 2026. Gotha Media har ett samarbete med Bonnier vilket gör att artiklar och analyser kan komma att få större nationell täckning.

Gissur Erlingsson, professor i statsvetenskap vid Linköpings universitet, berättade om förhoppningar om att kunna följa upp en enkät till 18-åringar med mer registerbaserade analyser inom ramen för projektet om polarisering mellan stad och land som han leder. Ett annat projekt är att han tillsammans med forskare vid Göteborgs universitet ska söka pengar för att analysera vad som styr partival i respektive kommun. Är det riksdagsvalet som styr hur röster fördelas eller mer lokala frågor? Förhoppningsvis kan det bli en pilot redan 2026. Det kräver stora resurser om det ska göras i alla kommuner.

Kalina Lindahl, RUT, berättade att det är många frågor om styren på lokal nivå, samt valsamverkan. Det kommer även frågor från andra länder. Det gäller ofta frågor om medborgarinflytande på lokal nivå och där är SCB:s Lokala demokratin en bra källa. Ledamot i fokus publicerades i mars. Det är en riksdagsutredning om stödet i det parlamentariska arbetet och ledamotskapet. Vidare arbetar man vidare med AI och hur det kan implementeras. Därutöver håller en ny chef på att rekryteras.

Karolina Eriksson, SCB, kommer jobba med Partisynpatyundersökningen, men även med annan val- och demokratistatistik. 5 juni publiceras val-i-dag och 11 juni publiceras partisynpatier i olika befolkningsgrupper.

Marie Lideus, enhetschef på SCB, är ansvarig chef för användarrådet. Enheten befolkning och levnadsförhållanden är delad mellan Stockholm och Örebro, och har totalt tre användarråd. På SCB har Eva-Lo Ighe tillträtt som generaldirektör, hon kommer närmast från rollen som generaldirektör vid Inspektionen för socialförsäkringar. I mitten av mars publicerades reviderade regionala statistikområden (ReGSO) och demografiska statistikområden (DeSO). Mer ingående information finns på SCB:s webbplats. Marie passade även på att puffa för Statistikdagen den 20 oktober, det blir en heldagskonferens med statistik i fokus. På SCB har även ett nytt webbformat lanserats som på sikt är tänkt att ersätta PDF-rapporter, tanken är att det ska göra statistiken mer tillgänglig.

Jonas Olofsson, SCB, berättade att det är fullt fokus på valdeltagandeundersökningen efter EU-valet för tillfället. Den publiceras 15 maj, samtidigt ska regeringsuppdraget om valdeltagandet avrapporteras. Däremot kommer inte förtidsröster som samlats in publiceras vid detta tillfälle utan det blir till hösten.

Thomas Hvitfeldt, chef på enheten för statistiska undersökningar vid Brå, berättade om de undersökningar som finns på enheten. Politikernas trygghetsundersökning (PTU) är den som ämnesmässigt ligger närmast demokratistatistiken, därutöver finns Nationella trygghetsundersökningen (NTU) och en skolundersökning om brott, alla med egna användarråd. För Nationella trygghetsundersökningen och Politikernas trygghetsundersökning sker för närvarande insamling vilken snart ska avslutas. Resultaten publiceras

till hösten. Nyheter i både NTU och PTU blir frågor om funktionsnedsättning. NTU kommer publiceras på kommunnivå med small area estimaten.

Björn Kullander, SKR, berättade om en rapport om politisk organisation där kommuner med utskottsorganisation särskiljs från traditionell nämndorganisation. Rapporten innehåller även siffror från SCB om samverkan och gemensamma nämnder. Det har varit mer förändringar än tidigare mandatperioder gällande politiska styren, där S och M-styren har ökat. Det är kommunerna själva som svarar på vilka partier som styr i kommunen. Politiska styren publiceras på SKR:s webbplats. Det är ett svagt intresse från kommunerna själva för kommunsammanslagningar. På SKR:s demokratidag var det många omvärldsfrågor. Även frågan om valsedlar där ordföranden från Valsedelskommittén var på plats, och meddelade bland annat att de begärt förlängning för sin slutredovisning. Även frågan om att digitalisera valadministrationen. Digitala röstkort kommer att prövas 2026. Dessa frågor kommer återkomma på den nationell valkonferensen i september.

Fredrik Furtenbach, politisk kommentator på Ekot, berättade att de inte har bestämt vilka projekt de ska ha inför valet än. Men som tidigare finns det ett samarbete med Indikator Opinion. Varje månad samlas partisympati och stadsministerns popularitet in. Var tredje månad samlas förtroende för partiledarna in, samt vilka frågor som är viktigast för väljarna. Svarsfrekvensen har förbättrats, trots kortare svarstid på tre veckor, vilket är positivt.

Sofia Zere, chef för utredningsavdelningen på MUCF, berättade att myndigheten från 1 januari 2026 slås samman med Myndigheten för stöd till trossamfund (SST). MUCF:s nya generaldirektör, som kommer från BRIS där han idag är generalsekreterare, tillträder 26 maj. MUCF har under 2024 genomfört två enkäter bland ungdomar som innehåller frågor med koppling till demokratiområdet. Den ena är den nationella ungdomsenkäten och den andra är en attityd- och värderingsstudie som är ett återkommande regeringsuppdrag som kommer vart 5-6:e år, och som riktar sig till både unga och vuxna. Insamling sker via Indikator och attityd- och värderingsstudien avrapporteras i tre delrapporter varav den tredje och sista handlar om samhällsfrågor och demokrati. Det blir ett seminarium 27 augusti kring den delrapporten. Bland annat kommer den att följa upp attityder till Nato och försvarsvilja, men även de viktigaste samhällsfrågorna mm. En rapport har tidigare publicerats som handlar om ungas attityder till arbete och utbildning och i maj kommer en rapport som bland annat belyser ungas syn på hälsa, fritid och tro.

Henrik Ekengren Oscarsson, GU, har numera även en anställning på Vetenskapsrådet där han är huvudsekreterare i humaniora och samhällsvetenskap och sitter i ledningsgruppen. Men i användarrådet är han med som professor i statsvetenskap och det är viktigt att forskarrollen är intakt. Vid GU har forskningsantologin Riksdagens landskap, vilken bygger på riksdagsundersökningarna, publicerats och finns tillgänglig på GU:s webbplats. Inför riksdagsvalet 2026 planeras den största valundersökningen någonsin. Därutöver fyller SOM-institutet 40 år och genomför sin 40:e undersökning med lite extra frågor om val. En stor forskningsansökan har lämnats in där 1 000 forskare från 20 länder samarbetar. Ansökan rör infrastruktur för statsvetare. Därutöver finns pengar att söka avseende Demokrati och motståndskraft från vetenskapliga rådet.

### 3. SCB:s demokratistatistik de närmsta åren

Jonas Olofsson, SCB, informerade om vad som händer inom SCB:s demokratistatistik de närmaste tre åren. SCB fortsätter i stort med sin vanliga verksamhet att producera och publicera demokratistatistik. I år har redan avhopp bland folkvalda och undersökningen om den lokala demokratin i kommuner publicerats. Återstår gör valdeltagandeundersökningen, inklusive de regeringsuppdrag som SCB har fått, i mitten av maj och Partisymptatiundersökningen i juni, preliminära uppgifter om röstberättigade i 2026 års val publiceras i september, samt förtidsröster i EU-valet senare under hösten. Avhopp bland folkvalda och Partisymptatiundersökningen är årligt återkommande undersökningar. Därutöver tillsätter SCB en projektgrupp som ska arbeta med implementeringen av CKM i inom demokratistatistiken. SCB fortsätter även med den årliga demokratidagen, samt användarrådsmöten vår och höst. Det finns också ett nytt nordiskt samarbete inom det demokratistatistiska området, främst med Norge men även övriga nordiska länder är inbjudna att delta.

Inför valet 2026 planerar SCB att publicera kartverktyg från 2022 års val med valdeltagande i olika grupper efter RegSO. Det planeras även för en mandatperiodrapport i juni 2026 vilken samlar statistik som har publicerats under mandatperioden. Det finns också en ambition att se över möjligheten att göra undersökningen om förtroendevalda i kommuner och regioner till en del av den officiella valstatistiken. Efter valet publiceras i tur och ordning valresultat, i november, nominerade och valda, i mars 2027 och valdeltagandeundersökningen innan sommarsemestern 2027. För valdeltagandeundersökningen behöver även insamlingen anpassas om röstlängden blir delvis elektronisk, något som skulle spara resurser i insamlingsarbetet.

### 4. Polarisering mellan stad och land

Gissur Erlingsson, LiU, presenterade resultat från det forskningsprojekt han leder om polarisering mellan stad och land. Projektet finansieras av Länsförsäkringars forskningsstiftelse och får förhoppningsvis nya medel i höst.

På senare tid har allt fler lyft frågan om det finns en polarisering mellan stad och land som en drivande konfliktnivå i samhället. Internationella exempel på detta är när Marie Le Pen nästan vann presidentvalet 2012, Brexit, Donald Trump som blivit president två gånger etc. En tes har varit att populistiska och auktoritära rörelser vinner mer stöd på landsbygden. Intressant blir då att undersöka om denna konfliktlinje även finns i Sverige?

Liksom i andra länder är tillväxt ojämnt fördelad mellan stad och land, där en större del sker i storstäder och universitetsstäder. Detta i sin tur leder till ökande regionala klyftor. Samtidigt bidrar staten till detta genom att dra sig tillbaka och minska sina regionala verksamheter. Senast servicekontoren.

Samtidigt som en ökning av statlig verksamhet till oproportionerligt stor del sker i storstadsregioner. För att studera detta har Tillväxtverkets 60 avlägsna och mycket avlägsna landsbygdkommuner använts. Då framgår att även föreningslivet minskar mer i landsbygdkommuner. Samtidigt är det en utveckling som är svår att vända rent demografiskt.

Sverige har alltså ett ambitiöst utjämnningssystem, vilket skiljer Sverige från många länder. Vi omfördelar även mellan individer. Möjligen kan även flerpartisystemet minska skillnader och polarisering jämfört med majoritetssystem. Generellt är det lite större missnöje på landsbygd än i storstäder, men intressant nog upplevs nöjdhet med välfärdstjänster lika i stad och land. Det finns också spänningar inom kommuner. I samband med kommunsammanslagningar fanns det en centralortsteori som gick ut på att det var bra med en centralort och omkringliggande tätort eller ren landsbygd. Motala är ett "flerkärnt" exempel. För att analysera detta är SCB:s medborgarundersökningar en guldgruva.

Polarisering mellan stad och land handlar delvis om hur vi ser på partierna. Centerpartiet har traditionellt varit stora på landsbygden och då framför allt bland lantbrukare, på senare år har de blivit större i storstäderna, även Socialdemokraterna har blivit mer urbana över tid. Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna har aktivt gått in för att fånga "Hjärtlandet". SD har gått mest framåt i avlägsna och mycket avlägsna kommuner. Även gleshet i sig verkar ha en effekt på antietablissemangsopinion. Men vad förklaras av väljarnas förändrade preferenser och vad förklaras av partiernas förändrade inriktning?

Och samtidigt: i ett historiskt perspektiv har partipolariseringen minskat mellan stad och land för övriga partier, men i och med Sverigedemokraternas inträde och snabba ökning är det svårt att avgöra vad det betyder. Mer forskning behövs.

## 5. **Förslag till handlingsplan för Funktionshinderspolitiken - demokratisk delaktighet**

Maria Montefusco från Myndigheten för delaktighet (MFD) besökte användarrådet och berättade om det uppdrag som myndigheten har fått att ta fram en handlingsplan för funktionshinderspolitiken. Där är demokratisk delaktighet ett av tolv samhällsområden. I arbetet kommer ett 30-tal myndigheter involveras. Det är ett stort samordningsarbete som MFD bedriver för tillfället. Utöver att involvera myndigheter ska även FN-kommitténs arbete beaktas. Just nu befinner man sig i en väldigt intensiv fas. Bland annat ska redovisningen innehålla en bakgrundsbeskrivning, om utveckling av levnadsvillkor över tid, liksom utvecklingen inom funktionshinderspolitiken, den ska även innehålla en analys av respektive samhällsområde, liksom barn- och jämställdhetsperspektiv.

När det gäller den demokratiska delaktigheten finns det beskrivet på olika håll, bland annat som artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD), Agenda 2030, det sker genom implementering i

olika demokratiska processer, och ett inkluderade civilsamhälle och bygger på självbestämmande och är en förutsättning för makt och inflytande. Det gäller inte minst allmänna val som en central del i den parlamentariska demokratin.

Som en del i detta har man inhämtat information från en mängd olika källor, men det saknas fortfarande ett funktionshindersperspektiv på många ställen vilket gör att vissa grupper förblir osynliga. Man kommer fortsätta arbetet och bjuda in viktiga aktörer som Valmyndigheten, SKR, Länsstyrelserna, Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet, Valsedelskommittén m.fl. för fortsatt dialog.

## **6. SCB:s demokratidag 2025 - de politiska partierna**

Jonas Olofsson berättade om planerna inför SCB:s demokratidag eftermiddagen den 3 oktober. Hatten för dagen blir de politiska partierna. Det blir en helt digital dag som sänder från en studio. Från SCB:s håll kan vi prata om partisympatisörerna utifrån PSU. I vårens undersökning ställs också extrafrågor om de politiska partierna. Men även partiernas kandidater finns det mycket uppgifter om inom demokratistatistiken.

Det var många inspel och förslag från användarrådet: intressant att sätta fokus på partimedlemmarna. Även hur intresserade partierna är av nya medlemmar? Samt vilka som röstar på lokala partier? Även ungdomars samhällsengagemang kan vara intressant att lyfta, liksom hur det går till när partierna nominerar kandidater. Och politikernas kompetensnivå. Även ett nordiskt perspektiv kunde vara intressant, liksom före detta partisekreterare.

SCB fortsätter planeringen av dagen.

## **7. Nästa möte – vi bokar in höstens möte**

Användarrådet bokade in eftermiddagen 4 november som nästa datum för användarrådsmöte.

## **8. Övriga frågor**

Inga övriga frågor diskuterades.